

แผนสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

Plan of the Health Systems Research

ความนำ

การวิจัยระบบสาธารณสุข เป็นการวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ วัฒนธรรม ตลอดจนระบบบริการสาธารณสุข ทั้งนี้โดยมุ่งให้ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ การวิจัยระบบสาธารณสุขจึงต้องการผู้มีความรู้ ความชำนาญจากสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบาดวิทยา ประชากรศาสตร์ สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข มาร่วมกันทำงานเป็นคณะ เพื่อค้นหาปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อไป

องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญแก่การวิจัยระบบสาธารณสุขว่า เป็นส่วนประกอบสำคัญในการนำไปสู่เป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้า และประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องดำเนินการวิจัยในด้านนี้ด้วยตนเอง เพราะลักษณะของระบบ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่กระทบถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนนั้น แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศไม่สามารถนำมาใช้ด้วยกันได้ สำหรับประเทศไทยนั้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ต้องการการศึกษาวิจัยระบบสาธารณสุข เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ที่แท้จริงของปัญหาและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาเหล่านั้น จากนักวิชาการผู้ชำนาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น

■ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข Health Systems Research Institute

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ได้จัดทำแผนของสถาบันฯ สำหรับปีงบประมาณ 2536-2539 ขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญปรากฏในบทคัดย่อสำหรับผู้บริหารที่นำเสนอนี้ เอกสารฉบับสมบูรณ์สามารถขอรับได้จากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจทำให้ประชาชนส่วน หนึ่งมีรายได้สูงขึ้น และนำไปสู่การขยายตัวของสถานบริการสาธารณสุขภาคเอกชน แต่ขณะเดียวกัน ก็มีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ถึงบริการในส่วนนี้ อีกทั้งสถานบริการภาครัฐต้องสูญเสียบุคลากรไปสู่ภาคเอกชน ทำให้กระทบถึงคุณภาพในการให้บริการในภาครัฐ
2. การประกันสุขภาพในหมู่คนงานในโรงงาน ในขณะที่เกษตรกรยังไม่มีหลักประกันด้านสาธารณสุข และมีความยากลำบากในการที่จะหารูปแบบการประกันสุขภาพสำหรับประชากรกลุ่มนี้
3. การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวิธีการผลิต ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และจำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพื่อหาทางแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาระบบสาธารณสุขจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในประเด็นและแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านี้ และนำไปสู่การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนางานสาธารณสุขได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น การที่ประเทศไทยได้จัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขขึ้นจึงเป็นจุดสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และยังเป็นแบบอย่างแก่ประเทศอื่น ๆ ต่อไป

ภารกิจหลัก

โดยที่การศึกษาระบบสาธารณสุขยังมีการดำเนินการอยู่อย่างกระจัดกระจาย และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่สำคัญที่ต้องการข้อมูลเพื่อไปกำหนดนโยบายและปรับปรุงการดำเนินงานของส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขจึงมีภารกิจหลักที่จะต้องดำเนินการใน 3 ลักษณะ คือ

1. แสวงหาข้อมูลและความรู้ที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้กำหนดนโยบาย และผู้บริหารองค์กรซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพอนามัย

ของประชาชน

2. สร้างเครือข่ายของสถาบันวิจัยและองค์การวิชาการ เพื่อร่วมในการวิจัยระบบสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ และต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมให้เกิดการใช้ข้อมูล และผลการวิจัยระบบสาธารณสุข เพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย การบริหารงานพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชน การปรับเปลี่ยนหลักสูตรการผลิตบัณฑิต ตลอดจนถึงการตัดสินใจทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง

กลวิธี

ทั้งนี้โดยมีกลวิธีในการดำเนินงานที่สำคัญรวมทั้งสิ้น 4 แนวทางคือ

1. การสร้างให้เกิดทิศทางการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศ โดยให้กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
2. การร่วมมือกับสถาบันวิจัยหรือองค์การวิชาการ เพื่อสร้างเครือข่ายของหน่วยงานหรือบุคลากร เพื่อพัฒนางานวิจัยระบบสาธารณสุข
3. การพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการวิจัยระบบสาธารณสุข ซึ่งรวมทั้งการสร้างเครือข่ายข้อมูลการวิจัยระบบสาธารณสุข
4. การประสานติดต่ออย่างใกล้ชิดกับผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหาร

กิจกรรมหลัก

ในการดำเนินงานของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขนั้น จะมุ่งในการสร้างให้เกิดเครือข่ายสถาบันซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการร่วมกันกำหนดทิศทางและแผนการดำเนินการวิจัย การส่งเสริมให้มีการใช้การวิจัยระบบสาธารณสุขในการพัฒนาการแก้ปัญหาสาธารณสุขให้สอดคล้องกับพื้นที่ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ ความสนใจในการวิจัยระบบสาธารณสุข ตลอดจนถึงการสังเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลต่อ

ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหาร เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในลักษณะต่าง ๆ กัน

การดำเนินงานของสถาบันฯ จะประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๆ รวมทั้งสิ้น 8 กิจกรรม ได้แก่

1. การจัดทำนโยบายการวิจัยระบบสาธารณสุขรวมทั้งทิศทางการวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบสาธารณสุข ประกอบแผนพัฒนาสาธารณสุขระยะ 5 ปี
2. ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน เพื่อให้เกิดการวิจัยในเรื่องที่มีความสำคัญ เพื่อประกอบการจัดทำนโยบายและการบริหารงานสาธารณสุข
3. ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ โดยการร่วมมือกับเครือข่ายสถาบันทั้งในและต่างประเทศ จัดหานักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำหรือร่วมดำเนินการวิจัยระบบสาธารณสุข
4. ทำการวิจัยที่มีความเร่งด่วน หรือการวิจัยในเรื่องอื่น ๆ ตามความจำเป็น
5. จัดให้มีการเสนอผลการวิจัย หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหาร
6. จัดสร้างฐานข้อมูลและเครือข่ายข้อมูลเพื่อส่งเสริมการวิจัยระบบสาธารณสุข
7. แต่งตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และคุณภาพการวิจัยระบบสาธารณสุข
8. จัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยตามทิศทางและแผนที่จัดทำขึ้น โดยระดมทั้งจากแหล่งในประเทศและต่างประเทศ

แผนงานในรอบ 4 ปีแรก

สำหรับแผนการดำเนินงานในระยะเวลา 4 ปีแรก ได้เสนอแผนการดำเนินงานรวมทั้งสิ้น 6 แผนงานคือ

1. แผนงานพัฒนาเครือข่ายสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานกับสถาบันวิจัยและองค์กรวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อจัดสร้างเป็นเครือข่ายของสถาบัน โดยเฉพาะสถาบันในประเทศ ซึ่งในช่วงแรกนี้ ตั้งเป้าที่จะทำ

ความตกลงในระดับสูงกับมหาวิทยาลัยรวม 6 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการวิจัย การใช้ทรัพยากรบุคคล ร่วมกันในการดำเนินการวิจัยระบบสาธารณสุข และประสานความร่วมมือในลักษณะอื่น ๆ เพื่อสร้างงานวิจัยระบบสาธารณสุขในประเทศ สำหรับผู้วางนโยบายและผู้บริหารระดับต่าง ๆ

2. แผนพัฒนาทิศทางและแผนการวิจัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดทิศทางและแผนการวิจัยในด้านนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางร่วมกันในการดำเนินงานของสถาบันหรือองค์กรวิชาการต่าง ๆ ในเครือข่ายสถาบัน รวมทั้งใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เป็นแหล่งทุนอื่น ๆ ที่จะพิจารณาปรับปรุงการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับแนวทางที่วางไว้

3. แผนงานสนับสนุนและดำเนินงานวิจัยระบบสาธารณสุข

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการทำวิจัยตามทิศทางและแผนที่ได้จัดทำร่วมกันของสถาบันในเครือข่ายสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ทั้งนี้โดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขจะประสานงานกับสถาบันหรือกลุ่มนักวิชาการที่เหมาะสมหรือมีส่วนร่วม เพื่อให้มีการดำเนินงานในแต่ละแผนงานหรือแต่ละหัวข้อต่อไป

4. แผนงานส่งเสริมการใช้การวิจัยระบบสาธารณสุขเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในระดับพื้นที่

มีวัตถุประสงค์ให้หน่วยงานบริการและบริหารสาธารณสุข มีการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานจนถึงการประเมินผล ทั้งนี้ไม่มุ่งแต่เพียงข้อมูลจากระบบข้อมูลข่าวสารและระเบียบงานปกติเท่านั้น แต่ให้สามารถศึกษาข้อมูลที่เป็นจำเป็นและเลือกใช้กระบวนการวิจัยระบบสาธารณสุขในการหาข้อมูลที่เป็นและเหมาะสมต่อไป

5. แผนงานพัฒนาสมรรถนะการวิจัยระบบสาธารณสุข

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ตลอดจนพัฒนาบุคลากรในส่วนต่างๆ ทั้งในระบบบริการและในสถานวิชาการ ให้มีความรู้ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขได้อย่างมีคุณภาพ

6. แผนงานส่งเสริมการใช้งานวิจัยระบบสาธารณสุข

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการใช้ผลการศึกษาวิจัยระบบสาธารณสุขให้เป็นประโยชน์ ทั้งในระดับของการกำหนดนโยบาย การบริหารงานสาธารณสุข การพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของประเด็นหรือปัญหาที่มีการศึกษาวิจัย

